

had op het werk van de Gentse epistemologische school rond L. Apostel. Wel moet gesteld worden dat het centraal stellen van een theorie van het bewustzijn in M.L.'s kentheorie, de typische inbreng van de Zweedse School, voor zover wij dit kunnen vaststellen, in Vlaanderen nooit veel weerklank heeft gevonden. Nochtans had M.L. dit reeds zeer vroeg centraal gesteld, zowel in zijn Nederlandstalige, als in zijn Franstalige werken.

Maar de aanzet en de introductie van een streng analytische filosofische werkwijze in Scandinavië en Vlaanderen, kan men zonder twijfel in een hoge mate mede op het krediet van Andries M.L. schrijven.

Illustratief voor het belang van Andries M.L. in de Scandinavische wereld is zonder twijfel het jubileumwerk, dat ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag in Uppsala gepubliceerd werd (1966) door het filosofisch instituut en dat bijdragen van eminente filosofen en logici bevat. Het „Festschrift to Andries Mac Leod” verscheen onder de titel: *Analysér och argument. Filosofiska uppsatser tillägnade Andries Mac Leod* (Analyses and Arguments, Philosophical Papers dedicated to Andries Mac Leod) Uppsala 1966. Onder de voorname, recentere werken van M.L. dienen nog vermeld te worden: Het bewustzijn in zijn verhouding tot ruimte en tijd” in de reeks: *Studia Philosophica Gandensia*, suppl. tot 2. Sammanhäftad med Del 3 av Studia Phil. Gand, Gent, 1965; alsook „Verklighet och negation. Avec un résumé en français”. Stockholm-Uppsala, 1972.

Bron. & Lit.: RIJKSARCHIEF NOORD-BRABANT, 's Hertogenbosch; Briefwisseling Andries Mac Leod - L. Buning; — Briefwisseling Prof. Dahlquist-Vandamme; — Privé-archief Professor en Mevrouw Gillis, Gent; — L. BUNING, Het strijd-
bare leven van J. D. Domela Nyegaard, Vlaming door keuze. *Buitenpost* (1976), 48, 49, 57; — D., Van en over wijlen Dr. Andries Mac Leod (1891-1977), in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 36 (1977), nr. 3, kol. 129-144; — R. VAN DAMME-J. GILLIS, A., H.D. MAC LEOD als mens en filosoof, *ibid.* jg. 37 (1978), kol. 141-148.

L. BUNING, F. VANDAMME en J. GILLIS.

MAC LEOD, Julius, bioloog, hoogleraar, liberaal-flamingant.

Geboren te Oostende op 19 febr. 1857; overleden te Gent op 3 maart 1919. Zoon van Aimé — een verre afstammeling van John Mac Leod, in dienst van het Schots regiment The Scots Greys, die zich te Kortrijk vestigde en er huwde — en van Sophie Fredericq. Julius Mac Leod huwde op 11 sept. 1885 met Florence, Hélène Maertens, geboren te Meulebeke op 3 juli 1858, dochter van Jan Paptiste en van Lucia Pieters. M.L. groeide op in een welvarend en intellectueel milieu; zijn vader was eerst wijnkoopman, verdiende daarmee een stevig bezit en kwam vanuit Oostende naar Gent, waar hij als amateur-onderzoeker een intensief gebruik maakte van de universitaire bibliotheek. Hij werd medewerker van A. Quetelet bij diens opzoekingen in verband met de fenologie.

M.L.'s moeder behoorde tot de bekende liberale familie Fredericq-Loveling. Zij was de zuster van Cesar Fredericq die huwde met Olive Huet, zelf zuster van François Huet, bekend om de kring die hij in Gent rond zich vormde. Sophie Fredericq was de halfzuster van Rosalie en Virginie Loveling, tante van Cyriel Buysse. Ze was ook de tante van Paul Fredericq. Sophie Fredericq schreef onder het pseudoniem „mevrouw Sophie” enkele novellen en een bekroond volksboek: *De Menschen en de dieren*.

Volgens Paul Fredericq wisten zijn oom en tante veel af van fauna, flora, wetenschappen, wiskunde en geschiedenis. Ze hadden een democratische opvatting en erkenden geen standenverschil. Een dergelijke familiale achtergrond is zeker richtinggevend geweest voor de persoonlijkheid van Julius M.L.

Na zijn middelbaar onderwijs aan het Gents atheneum (1869-1875) genoten te hebben, begon M.L. wetenschappen te studeren aan de Gentse Rijksuniversiteit. In 1878 behaalde hij, met de grootste onderscheiding, de titel van doctor in de natuurwetenschappen. Onmiddellijk na zijn eindexamen werd hij preparator in de afdeling natuurwetenschappen van de RUG en in 1881 assistent bij het histologisch laboratorium. Tussen 1879 en 1885 ondernam hij een reeks studiereizen — o.m. met

een reisbeurs van de Belgische staat — naar Parijs, het zeelaboratorium van Wimereux, Bonn, Heidelberg, Freiburg i.B., Straatsburg, Bazel en Napels. In 1880 werd hij laureaat van de universitaire wedstrijd, periode 1878-1879, afdeling dierkunde. Van 1881 tot 1885 was hij ook leraar plant- en dierkunde aan de rijksnormaalschool te Brugge. Tijdens de vakantieperiodes gaf hij bijscholing in dezelfde vakken aan de onderwijzers uit de provincies Oost- en West-Vlaanderen (in staatsopdracht) en aan de onderwijzers van de Gentse stadsscholen (in opdracht van het Gents stadsbestuur).

De jaren tachtig van de negentiende eeuw zijn voor het begripen van M.L. van een niet te onderschatten belang. Op dat ogenblik begon hij zijn ideeën in de praktijk om te zetten. Hier groeit de verbinding tussen zijn beroep en de Vlaamse zaak. In zijn jeugdijaren is van een interesse voor de Vlaamse Beweging vrijwel niets te merken. De activiteiten van M.L. in 't Zal Wel Gaan, het Gentse Vlaams-liberale studentengenootschap, spelen zich niet af in zijn studentenperiode als werkend lid maar later als voordrachtgever en credid. De Aufklärungs-idee dat overdracht en bezit van kennis dé manier was om de samenleving te verbeteren, heeft ongetwijfeld zijn eigen werkwijze diepgaand beïnvloed. Hij zag in dat die kennisoverdracht naar het volk slechts mogelijk was in de moedertaal van dit volk. Kennisgebrek, het niet doordringen van nieuwe middelen, werkmethodes enz. kortom de intellectuele armoede van het Vlaamse Volk veroorzaakten de sociale en economische achterlijkheid waarin Vlaanderen terechtgekomen was. Als oorzaak wees hij de verfransing van de bovenlaag aan. M.L. heeft systematisch gepoogd, met als inhoud zijn eigen beroepsspecialisme, die kennisoverdracht te realiseren. Zo publiceerde hij een reeks handboeken over dier- en plantkunde. In een aantal eenvoudige geschriften deelde hij de landbouwer nieuwe gegevens mee over planten en plan-

tenziekten. Hij gaf talloze kosteloze en openbare voordrachten in de Kruidtuin te Gent. Deze vorm van University Extension richtte zich tot die mensen die al in de volle praktijk stonden, voornamelijk de talrijke hoveniers en tuinbouwers uit het Gentse. Hij werkte eveneens mee aan de Tuinbouwvondsschool, waarvan de leiding in handen was van doctor Van der Guch, één van M.L.'s leerlingen. Ook dit initiatief richtte zich tot een groep mensen, die zich niet konden veroorloven de daglessen van de staatsmiddelbare tuinbouwschool te volgen.

Inmiddels was M.L. in 1885 belast, als docent in de faculteit geneeskunde, met de leergang menselijke fysiologie. In hetzelfde jaar werd hij winnaar van de De Keynprijs. In 1887 werd hij hoogleraar in de plantkunde en directeur van de Plantentuin. Hij verzocht om ontlasting van de cursus menselijke fysiologie, wat werd toegestaan. In 1888 verzwaarde zijn opdracht met de leergang plantkunde aan de normaalschool der wetenschappen, gevolgd in 1889 door de leergangen dierkunde en etnografische aardrijkskunde.

M.L. publiceerde niet alleen. Hij organiseerde ook Het Natuurwetenschappelijk Genootschap, gesticht in 1883 maar verdwenen in 1886. In het tijdschrift van het genootschap, *Natura*, had M.L. een hele reeks bijdragen laten verschijnen. Ter vervanging richtte M.L. in 1887 het Kruidkundig Genootschap *Dodonea* op. Geconfronteerd met een minachtend gemompel over zijn wetenschappelijk werk, gepubliceerd in het Nederlands, ontwikkelde M.L. de methode om elke bijzonderheid met een overweldigende massa feitenmateriaal te staven en er zo voor te zorgen, dat zijn eigen werk en dit van zijn medewerkers en leerlingen van een dergelijk gehalte was, dat kritiek onmogelijk werd. Hij genoot trouwens in het buitenland een ruime waardering bij vakgenoten, met wie hij in verbinding stond. Meteen bewees hij ook, dat de algemeen heersende overtuiging dat het Nederlands geen we-

tenschappelijk taalinstrument bezat, niet strookte met de werkelijkheid.

Toch bracht zijn volgehouden publiceren in het Nederlands meermaals weigeringen mee om artikels op te nemen. Om daaraan te verhelpen en ter vervanging van het verdwenen tijdschrift *Natura*, stichtte hij in 1889 het *Botanisch Jaarboek*. Van dan af verschenen al zijn grote bijdragen en studiën daarin. Ook het *Nederlandsch Museum* bevat een reeks artikels van zijn hand. In 1897 stelde M.L. voor een Vlaams Natuurkundig en Geneeskundig congres te organiseren. Het doel was de ontwikkeling van een wetenschappelijke beweging in Vlaams-België met het Nederlands als voertaal. Het eerste congres had plaats te Gent op 26 sept. 1897 en werd het eerste van een befaamde reeks.

In aug. 1896, op het XXIIIe Nederlandsch Taal- en Letterkundig congres, werd het probleem van een Nederlandstalige universiteit opnieuw gesteld. Op voorstel van Pol de Mont werd een Commissie opgericht, die dit probleem grondig moest onderzoeken. Met voorzitter Max Rooses, J. Obrie, P. de Mont, J. Sabbe, J. van Ryswyck jr. e.a., zetelde M.L. als verslaggever. Fredericq en Jozef Vercouillie weigerden het lidmaatschap. M.L. legde zijn verslag neer op 30 mei 1897. De hoofdpunten ervan bepaalden een trapsgewijze „vervlaamsing” van de vier faculteiten van de Gentse rijksuniversiteit. De benoemde professoren zouden verzocht worden in het Nederlands te doceren. De nieuw benoemden zouden verplicht worden dit te doen. De onafzetbaarheid van de professoren, die dus zolang ze in dienst bleven ook in het Frans konden blijven doceren, en het feit dat de technische scholen volledig buiten het plan bleven, vormden zwakke schakels in het geheel. Aanvankelijk werd het stelsel M.L. met veel goedkeuring ontvangen. Het was niet voor lang. Jan van Ryswyck jr. viel het verslag af en verklaarde zich voorstander van een gedeeltelijk tweetalige universiteit. Ook Julius de Vigne en Jo-

zef Vercouillie, maar vooral Paul Fredericq steunden die gedeeltelijke tweetaligheid. Ze verweten M.L. te ver te gaan, vroegen zelfs veel minder en kregen prompt het etiket „minimalisten” opgeplakt. De discussie onttaarde in de „strijd der stelsels”, waarin organisaties als 't Zal Wel Gaan en het Algemeen Nederlands Verbond een belangrijke rol gingen spelen.

M.L. behaalde veel succes met zijn stelsel bij de studenten en de gehele thematiek werd oorzaak van het ontstaan van een reeks studentencongressen, die in al hun rumoerigheid het probleem niet konden oplossen. De ruzies betekenden in 1901 het einde van de Commissie, maar M.L. voelde zich duidelijk aan de winnende hand. Niet voor lang echter, want vanaf 1903 schoven nog radicalere oplossingen — totale vernederlandsing over 6 jaar — naar voor. Met verdedigers als L. Dossel, M. Rudelsheim en vooral Lodewijk de Raet zouden die opvattingen tenslotte triomferen. M.L. stond vrijwel alleen.

Na 1903 begon M.L. zich terug te trekken uit de strijdende Vlaamse Beweging. In 1906 was de breuk definitief. Hij voelde zich erg ontgoocheld én in de V.B. én in het liberalisme en meende dat hij misbruikt was voor politieke doeleinden. Hij maakte bekend, dat hij zijn geschriften over de Vlaamse Beweging niet meer zou laten herdrukken, omdat té veel tegenkanting zijn deel was geworden. Hij wou voortaan ook niet meer als een leidend flamingant beschouwd worden. Zijn publicaties, bestemd tot volksopleiding, bleven wel verschijnen. Toeval of niet, het was in dezelfde periode dat hij ridder in de Leopoldsorde benoemd werd (1903), vereerd met de burgerlijke medaille eerste klasse (1904) en met de herinneringsmedaille van de regering van koning Leopold II (1906). In 1910 werd hij door het Gents stadsbestuur belast met de opdracht het tuinbouwonderwijs in Nederland te bestuderen.

De activiteiten van M.L. in de Vlaamse

Beweging mogen ons zijn belangrijkheid als bioloog niet doen uit het oog verliezen. Als dierkundige, in zijn eerste fase, leverde hij voornamelijk microscopisch onderzoek over de eerste ontwikkelingsstadia en over bepaalde klieren en andere organen, zowel bij gewervelde als ongewervelde dieren. Vanaf 1887 is M.L. voornamelijk veldbioloog geworden en heeft hij de dieren voor de planten omgewisseld. Als plantkundige richtte hij zijn studie voornamelijk op de bevruchting van planten om dan over te schakelen, o.l.v. de Nederlander Hugo de Vries, naar het erfelijkheidsonderzoek. Daar werden dan opnieuw kleine dieren, voornamelijk kevers, bij betrokken. M.L. heeft zeer veel gepubliceerd en heeft een belangrijke invloed gehad op de ontwikkeling van de biologie in Vlaanderen. Het is wel opvallend dat in M.L.'s bibliografie de eerste Nederlandstalige artikels pas verschijnen bij het ontstaan van het tijdschrift *Natura* (1883). Na 1887 is vrijwel alles in het Nederlands. M.L. had veel contacten met collega-geleerden in het buitenland. Die verbindingen hadden niets te maken met pan-germanisme of de Groot-Nederlandse idee, maar lagen zuiver op het terrein van de biologie. De vele buitenlandse reizen van M.L. stonden ook altijd in verband met zijn beroep. Na 1885 trok hij naar de Cottische Alpen, Algerië en de hoge Pyreneeën en in 1907 ondernam hij een studiereis in Duitsland.

M.L. schreef en sprak de ideeën, waarop zijn praktijk steunde, herhaaldelijk uit, zo o.a. in *Taal en Kennis* (1895), «De invloed der levensvoorwaarden en de sociale verantwoordelijkheid» (1900) en *Nieuwe Wegen* (1901); hierin verwijt M.L. de flaminganten, dat ze te veel tijd en energie besteden aan het anti-Frans zijn en te weinig opbouwend te werk gaan. M.L. wijst op de sociale verantwoordelijkheid van de hogere klassen. Ze komen daarin echter schromelijk tekort door hun verfransing en pogen ze ten hoogste af te wentelen door het geven

van wat aalmoezen. Dit is voor M.L. niet aanvaardbaar, daar het de gehele toestand zelf is die moet veranderen. Men moet komaf maken met de uiterst slechte levensomstandigheden, de kinderarbeid, ondervoeding, ongezonde woningen en dronkenschap, die slechts een uitvloeisel, een gevolg is van al het voorgaande. De onwetende arbeider wordt door M.L. vrijgesproken van alle schuld. M.L. ziet gradueel een oplossing door het voldoen van enkele basisbehoeften: leren lezen en schrijven, het verschaffen van technische kennis aan arbeider, boer en nijveraar. Die groepen zijn slechts bereikbaar via hun moedertaal en dit is een beschaafd Nederlands en geen dialect. Eens zover moet aan permanente vorming gedaan worden, via volksvoordrachten, avond- en zondagsscholen, volksbibliotheken, het openstellen van musea. M.L. prijst het werk van Willemsen Davidsfonds en wijst elke individuele opvoeding af.

Bij het uitbreken van de oorlog, kort voor de intocht van de Duitsers in Gent, week M.L. uit naar Engeland. Hij was er te gast bij collega's, terwijl de Victoria University in Manchester hem de modaliteiten bezorgde, om verder onderzoekingen te doen. Daar schreef hij zijn standaardwerk „The quantitative method in biology” (verschenen in 1919). Kort voor zijn terugkeer naar België werd hij doctor honoris causa in de wetenschappen aan bovengenoemde universiteit. M.L.'s werkkraft, zijn zin voor initiatieven waren nog niet afgebot. In jan. 1920 verscheen te Londen de eerste aflevering van het tijdschrift *Discovery*. In dit tijdschrift werden de nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen in een vulgariserende vorm uiteengezet. Het artikel dat de genese van het tijdschrift verhaalt, duidt M.L. aan als conceptontwerper van het tijdschrift.

Sommigen laakten M.L., omdat hij star en onplooibaar was, omdat hij geen oog had voor het haalbare en zeker niet voor het politiek haalbare. M.L. was geen politicus. Anderen loofden hem,

omdat hij weigerde toegevingen te doen, waar hij meende slechts dat te vragen waar hij recht op had, omdat hij weigerde te intrigeren. Men kan het noodlottig noemen dat hij, die verweeten werd door de minimalisten teveel te vragen i.v.m. de vernederlandsing van de Gentse rijksuniversiteit, zijn publieke steun verloor, toen een systeem dat verder ging dan het zijne furore maakte. M.L. heeft dit nooit kunnen verwerken. M.L. was hoogst waarschijnlijk een bioloog geworden, befaamd in binnen- en buitenland, indien hij zijn kennis niet in een Nederlandstalige verpakking had gestopt. Dit laatste heeft hem, beroepshalve en persoonlijk, weinig voordeel gebracht. Integendeel. Het liberale milieu stootte hem uit. Het lidmaatschap van de Académie Royale de Belgique heeft hij nooit gekregen, omdat hij bij dit instituut de vrijheid opeiste zijn wetenschappelijk werk en dit van zijn medewerkers in het Nederlands te publiceren in de verschillende publikaties van de Académie. Hij werd wel briefwisselend lid (1900) en werkend lid (1905) van de Koninklijke Vlaamse Academie. Niemand zal echter kunnen ontkennen, dat M.L. een vernieuwer van de Vlaamse Beweging is geweest en dat dank zij hem de ideeën van Lodewijk de Raet, hoe nieuw ook, niet meer zo revolutionair klonken. M.L. overleed te Gent, kort na zijn terugkeer uit Engeland, tijdens een grieppepidemie. Hij werd in alle stilte begraven.

Bron. & Lit.: ARCHIEF MUSEUM VOOR VL. CULTUURLEVEN TE ANTWERPEN, dossier M 1505; — P. FREDERICQ, Schets eener Geschiedenis der Vlaamsche Beweging in Vlaamsch België sedert 1830, dl. III, 2e stuk. Gent, 1909, passim; — *Liber Memorialis. Université de Gand. Notices biographiques.* Gent, 1913, dl. II, 281-289; — A. J. J. VAN DE VELDE, Julius Mac Leod 1857-1919. Levensschets, in: *Jb. Kon. Vl. Acad. vr. Taal- en Letterkunde*, vol. XXX, 1921, 145-228 (met portret en bibliografie); — *Mac Leod Gedenkboek*, Antwerpen, 1930; — M. BASSE, De vlaamse Beweging van 1905-1930. Gent 1930, vol. I, passim; — P. VAN OYE, Mac Leod's invloed op zijn studenten, in: *Wetenschap in Vlaanderen*, jg. 1, okt. 1935, nr. 2, 31-34; — Bij de honderdste verjaardag van de geboorte van Mac Leod en Vercouillie, in:

Hand. Kon. Vl. Acad. vr. Taal- en Letterkunde, 1957, reeks X, nr. 7; — P. VAN OYE, De evolutie van Mac Leods werk, *ibid.*; — ID., Julius Mac Leod (1857-1919), in: *Liber Memorialis*, Rijksuniversiteit Gent, 1913-1960, dl. IV, Gent 1960, 16-24; — ID., Hugo de Vries, Julius Mac Leod en Edward Verschaffelt. Vriendschap en wederkerige invloed, in: *Mededelingen Kon. Vl. Acad. Vr. Wetensch. Lett. en Sch. Kunsten v. België. Klasse der Wetenschappen*, 1961, dl. XIII, Nr. 9; — ID., Nog iets over Mac Leod en de Geschiedenis der Wetenschappen, in: *Scientiarium Historia*, vol. VII, 1965, 105-108; — H. J. ELIAS, Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte. Antwerpen, 1971-72, dl. IV, passim; — Mac Leod, Julius, in: *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen*, dl. 4, Brussel, 1974, 232-233; — P. VAN HEES, Mac Leod, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, 1975, dl. II, 910-911.

L. VALCKE.

MAGNUS, Willelmus, (Wilhelm, Willermus), baljuw van Vlaanderen.

Geboren vóór 1149; overleden vóór 1226.

De reconstructie van de familiale betrekkingen van M. wordt niet alleen wegens de weinig zeggende bijnaam bemoeilijkt, maar ook door het feit, dat M. deze bijnaam enkel in een deel van de op hem betrokken oorkonden draagt. In de andere gevallen echter wordt de identiteit door het dragen van deze bijnaam, die zich in die dagen tot een familienaam ontwikkelde, door zonen en broers verzekerd.

M.'s veel oudere broer, (stiefbroer?) Boidin Magnus († na 1189) en Hugo Grote Magnus († na 1229) en Walter Magnus, waren zonen van een zekere Balduinus, die hoogst waarschijnlijk met Balduin Botel, de overste Praeco van Vlaanderen († na 1164), gelijk te stellen is. Als grootvader wordt zonder melding van verdere data een zekere Dankard/Tancred cognomento dictus „presbyter” (priester) vermeld. De moeder van Wilhelm was een zekere Bertilde de Lauwe uit Zuienkerke († na 1236). M. wordt voor het eerst vermeld vóór 1150 als zoon van Boudewijn Botel; op dat ogenblik was M. evenwel niet handelingsbekwaam. In het jaar 1164 trad hij als Willelmus Botel op. Hij was gehuwd met een zekere Heilwidis van onbekende afkomst, die in het jaar 1226 als weduwe wordt aangegeven. In